

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Լ Ե Ր Ի Տ Ի Ր

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԵՐԿՐՈՐԴ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԵՌԵՒՏԻԱԿԱՆ

Տարեկան գին կոնսիլի զուգուշ 100 : Վեցամսեայ գին զուգուշ 52 1/2 : Եւամսեայ գին 26 1/4 :
Հինգ ստորագրուող գումարին մէկ օրինակ իրեն ձրի դիտել արուի :
Այս Լրագիրը ամեն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի :

Պօշխան դուրս գացած Լրագիրը իր փոխարին ծախքը ամեն շաբաթ 1/2 :
Իր շաբաթ համար չուր մը հրատարակել ուշացող դիտել ծախքը 40 փարայ :
Եւրոպայ գրող ծանուցուող ձրի է : Գուրդեն եկած նամակներուն փոխարին ծախքը յիշող դիտել ծախքը :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ Լ ԵՐԻՏԻ

ՊՕԼԻՍ 27 ՄԱՐՏ

Օսմանեան մեծազոր տէրութեան և իսլամական տէրութեան մէջ տեղի եղած վեճը Ռուսի կայսեր միջնորդութեամբ արգարութեամբ և անաշտառութեամբ լուծարուին վեհափառ արքային իւր ձեռքը յատուկ շնորհակալութեան նամակ գրեց և Ռուսի գետարան Պ. Գիթօֆի ձեռքը իւր քօլա կայսեր խաւրեց և այս օրերս ալ այն նամակին պատասխանը եկաւ Իւթէրպոլիէն որ յիշեալ Պ. Գիթօֆը իւր առաջին թարգման Պ. Խանջըրլիին ընկերակցութեամբ վեհափառ արքային ներկայացուց :

— Վեհափառ Ռուսի վաշտն որ ժամանակէ մը ՚ի վեր Փարիզ էր գետարանութեան պաշտօնով, չորեքշաբթի օրը Վարդապետաբա գործաւ և խոյն վեհափառ արքային ներկայացաւ բարձրագոյն փոխարքային հետ :

— Վեհափառ արքային հրամանաւր Քաթաթմա նիւր կառավարիչ վեհափառ Սափ Պէքիւր վաշտն պիտի քանայ, որ իւր իշխանութեան ներքեւեղած երկիրներուն մէջ կատարեալ լաւօրէն խօթէ : Արքան անկէ որ հիմակու հիմա քաթաթմաիկ օրով ընդգուներ են լաւօրէն :

— Իսթաթմա անուն շոգեհաւ որ տակէ թրաւ պուշան կը բանէր, այս անգամին երթալուն ճամբան վտանգի կը հանգիստի : Կրտսէ թէ մէջը շատ ապրանք կայ եղեր առանց փոխարկի :

Ար վաճառականը որ փոխարկէն բառակ խնայել կուզէ, որ մը խնայած ըստակին մէկ քանի խաթը անպատճառ կը կորսնցունեն ծովուն յատակը :

— Իսթեպի կողմերը խաթը մը աւաղակներու ճամբաները կորսնցնող ճամբարները մեծամեծ փնտրեալ կը հասցունենին ժամանակէ մը ՚ի վեր, հիմա իմացանք որ տեղեւոյն կառավարութեան աշխատութեամբ այն աւաղակներուն գիտաւորները ձեռք ինկած են և իսթեպ քանոն են առայժմ դաւաճաններն կորուսելու համար : Այս աւաղակներուն գիտաւորները բռնուելին ետեւ պղտիկներն ալ ձեռք ձգելը գիւրիին է :

— Սարգ մարդու նմանին ալ վտանգաւոր բան է եղեր : Երբոր խեղճ Սաթթիկին մէկը չորեքշաբթի իրիկուն զաւկին ձեռքէն բռնած միամտութեամբ իր ճամբան կ'երթար, յանկարծ Լեւոյին մէկը վրան յարձակելն ու սպաննելն մէկ կըլլայ զանի ժամանակով : Գործութեան պատճառով իւր եղբայրը սպաննողը կարծեալով :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ : Յունիս 31 ին կը գրեն Դէհրանէն : Չմեռը խորատան գաւառի մէջ եղած զինուորական գործողութիւնները ամէն ալ ընդհատեց : Հասին զօրք քաղաքները քաշուեցան, և գաշտերը և գեղերը ապստամբներուն մնային, Իսլայ գաշտերուն ալ աղէկ տիրութիւն չըլլալիւ այս ատեն, ինչձ ձեռներուն շատութեանը համար : Թագաւորական զիւանդան մէջն ալ խօտուած է, հասարակաց ալ շատ հաւանական կ'երեւի որ գարնան ատենը Հասը ինքնին ճամբայ պիտի ելլէ անձամբ սպարապետութիւն ընելու և զինուորաց գործը կարգադրելու համար : Որոշուած կ'երեւի որ Պէհման Սիլիւան մէկ մըն ալ Դէհրան պիտի չի դառնայ, և թագաւորութեան ժառանգ իշխանը (վելի անոր) յունիս 25 ին ճամբայ ելած է որ Լեւոյի զինուորական կուսակալութեանը տիրէ : Չմեռը շատ օտարիկ է, և յունիս ամսոյ սկիզբէն ՚ի վեր անգաւար ձիւն կուգայ անանկ առատութեամբ որ անոր նմանը ըստած չէ : Ճամբաները գոցուած են, կարաւան և սուրհանդակ եկած չունի, մենք ալ քաղաքին մէջ պաշարուածի պէս եմք :

Այս թուղթէն ետքը Ժողովուրդը Դեհրանէն պատուական լրագիրը յաճախ նամակ կը հրատարակէ : որ անկէց առաջ, այսինքն յունիս 15 ին գրուած է, և ուշ մնալուն պատճառը նոյն խոնարհական սկզբնաւորութեան կը հասկըցուի :

« Այս գիրա էր ձեռքը պիտի հասնի : Այս քէզ մէկ հարցմունք մը, որուն առայժմ պատասխան տալը էփ աղէկ դժուար է : Այսինքն ելլէ որ լաւ նիւս ուրիշ բան չէ, բայց եթէ ջարդարաններ ձիւնի տակ թաղուած և կամ ցուրտէ կամ անօթութեան մեռած : Սուրհանդակներ ուշ մնացած, և այլ ուրիշ հագար կերպ գիտաւորներ, ամէնուն պատճառը՝ ձմեռուան ստատիստիկան է, որ առաջիկայ հարցաւորութեան ամէն ճամբաները գոցած է : Հատ ապրի է որ Պարսկաստան կը կենամ, ատանկ առատ և շարունակ ձիւն գալ տեսած չունէի, գեղեցիկներ 12 էն մինչեւ 17 ամէնեւին առանց կարելու շարունակ ձիւն ինչու : Այս ատենին ետքը երկու օրը անգամ մը ձիւն չի գալը խիստ քիչ կը տեսնանք, և ամէն տեղ գետները մէկ ու կէս մէրթ բարձրութեամբ ձիւնով գոցուած է : Այլեց դատ՝ ցուրտն ալ շատ սառնիկ է, ատեն մը 100 ատոման ջրընդ ջրմաշափը զոյն ստատիստիկան 8 ատոման վար յրաւութիւն ջրընդներ նէ՝ շատ ցուրտ է կ'ըսին : գեղեցիկներ ամսոյ մէջ շատ օր իրարմէ վար մինչեւ 16 ատոման ինչու : Այսինքն հասկը ջրնեմ ցրտոյն ստատիստիկանը որ շատ տեղ այժմէ նիկեր (եապան քէշիս) և եղինիներ (ձէլյան) անտաներուն ցուրտին չի կրնալով գիմանալ քաղաքները և մարդանակ տեղերը ինչոն : Հէրիսանքը հովիտը մէկ տիրուի մը մէջ ատանցմէ 36 հատ մէկէն բռնուեցան, որ ցուրտէն հոն եկած պատուապարուած էին : Հատ բարձրութիւն ալ Դէհրան գեղին բարձրները մտած էին, տարակ տեղ մը հոն գալու ներքով : Այլ թէպէտ ատանք բռնելու համար մարդներս մտած ատենը ատանց գուրս ելլելու և վախ չելու գուներ և ուրիշ ծակեր բաց կային, բայց մէկին ալ գուրս չեղաւ : ամէնքն ալ բռնուեցան : Այս քանքն ալ ստիպուեցան կեր գտնելու համար գիւղերը մանել, և Դէհրանի պատերուն տակը այնքան շատ էին որ այն տեղ մօտ կեցած խաթը մը հետեւակ զօրք 2500 էն աւելի ող կարաւ բռնել ինքն քանի մի ժամու մէջ : Այս անսովոր յրաւութեան քանի մը տեսակ հիւանդութիւններ երեւիլ սկսան Դէհրանու մէջ :

« Հիրաղէն թուղթ առինք, և անանցմէ իմա ցանք որ երկու ամիսէ ՚ի վեր Դէհրանութիւնը ստատիկ կատարած կ'ընէ կոր հոն : Դեհրաններ 20 ին եղած հաշիւով գտնուել է որ մինչեւ այն օրը մեռնող տղայ համարներ 1800ը անցեր է :

« Դէհրանի զինարանի տնօրէններուն ամէնէն ծերը Սուհամիւս Լիւ խան, որ տարիննով ինկիլթիւնու կեցած ըլլալով շատ տեսակ տեղեկութիւններ ստացած էր, և վարուքն ալ շատ յարգի և պատկուսելի էր, յունիս 2 ին գրեթէ յանկարծակի մեռաւ :

« Պարսից Հասին երկրորդ տղուն Կախ Սաթթիան իշխանին թրիստութեան հանգիստ կատարեցաւ նոյեմբեր 13 ին : Այս առթիւ շատ մարդիկ պալատը ներկայացան : Հանգիստը քչեց մինչեւ նոյն ամսոյ 17, և անանկ կարգադրած էր, որ հասարակութիւնը ամէնքն ալ հանգիստի մատակարար ըլլան : Այս չորս օրուան մէջ շարունակ հարուեստ տուութեան խաղեր կ'ըլլար պալատին հրապարակը, շատ ալ ըմբիշներ, լարախաղայներ և վարպետ աճպարներ (հօխապաղ) իրենց վարպետութիւնը կը ցըցնէին : Ամէն կողմէն անթիւ բաղմունքիւն հասած էր մայրաքաղաքը այս հանգիստի ներկայ գտնուելու համար, և հանգիստին ըմբիշած օրը շատ բանտարկեալներ ազատեցան, և շատ աղքատներու ալ ողորմութիւն տրուեցաւ :

« Պարսկաստանի երեւելի մեծամեծներուն մէ-

կը, Սիլիւան Սաթթա, որ շատ տարի Պարսից տէրութեան արտաքին տէրութիւններուն հետ ըրած թղթակցութեանը պաշտօնատար էր, և մասնաւոր պատճառներով ստիպուած էր 1841 ին տէրութեան գործերէն բոլորովին ետ քաշուելու, նորէն Հասին պալատը մտաւ, և երկու ամիս կայ որ շարունակ տէրութեան խորհրդարանը խորհուրդ եղած ատեն ներկայ կը գտնուէ : Ինչ հանդարտեալ ամէն մարդ կը փախար որ այս երեւելի մարդ պետութեան մէջ պաշտօնի մը հասնի, որպէս զի երկրին և պետութեան բարեշարժութեանը համար իրեն առանձին օգուտը չի նայելով խորհած աղէկութիւնները երկիրը առ հասարակ վայելէ : որովհետեւ ամէնուն ծանօթ է և փորձով տեսած են, որ ուղղախորհուրդ և խելացի և հաւատարմ ըլլալուն համար ասոր մեծ պաշտօնի վրայ հասնելը տէրութեան մեծ օգուտ ունի :

« Սիլիւան Վաքի խան, որ լիակատար իշխանութեամբ անցածները Երրուրու իրիկուած էր Օսմանեան տէրութեան հետ եղած վեճերին վերջաւորութեամբ համար, պատերազմական գործոց տեսուչ ընտրուեցաւ մօտերս, բայց ինքը հրաժարեցաւ, յիշեալ վեճը մինչեւ վերջնայ նէ՝ այն գործը ձեռքէ չի հանելու համար : Այս բանին համար թուղթ գրեց, որուն մէջ մեծ շնորհակալութիւն մատուցանելով թագաւորին, որ զինքը մեծապէս պատուել էր ատանկ մեծ և կարեւոր գործի մը գլուխ անցնելու արժանի դատելով, կ'ըսէ որ այսու առաջին անգամ ինչի պարտականութիւն կը սեպեմ այս պաշտօնէս հրաժարելը, և հրաման կ'ը ինչքէր Դէհրան երթալու, որովհետեւ ինքը հոն գործ ունէր ըմբիշներու, և ընտանիքն ալ հոն էին : Այլեց ետքը այս երեւելի մարդս հոն պիտի նստի, և Լեւոյի զինուորական կուսակալութեան վեճը ապա պաշտօնը պիտի վարէ :

« Ըրած էր ՚ի հարկէ, որ Օսմանեան մեծազոր թագաւորին և Պարսից վեհափառ Հասին մէջ Երրուրու եղած պայմանագրութիւնը էփ աղէկ ատեն է որ Հասին կողմէն ստորագրուած է : Կուստանդնուպոլիս այս թղթոյն ուշկէկ գալուն պատճառը այն է որ բերող սուրհանդակը երբ որ իսլաքաղաքը հասեր է նէ՝ քանի մի օր հիւանդութիւն քաշելով ուշ մնացեր է :

« Չիւնեքուն շատութիւնը Պարսկաւառ ընդհանուր կուսակալ Հիւսէին խանին ժամանակ չի տուաւ Հիրաղ երթալու, բայց ամիս մը կայ որ հոն քանի մը խաթը հետեւակ զօրք և խեղ մին ալ թնդանօք խրկեց : Երբ որ իր կառավարութեան երկիրը հասնի նէ՝ զօրքը հետ պիտի առնէ և գաւառին ալ և այլ կողմերը այցելութեան ելլելով մինչեւ Պէհմանը Եւրոպայ պիտի երթայ, և Սիլիւան ուրիշ կողմերն ալ պիտի պալատի : Պ. Վեհիկ որ աղբաւ ֆռանսըղ է, և Հասին զօրացը մէջ զինուորական հրամանատար է, և խորատան պիտի երթար, այս օրերս կառավարութեան հրաման առաւ որ Պարս երթայ, և Հիւսէին խանին հետ մէկ տեղ ճամբայ պիտի ելլէ :

« Պէհման Սիլիւան իշխանը որ Լեւոյի զինուորական կուսակալ էր, ատանձնացած կը կենայ միշտ Լալիկար պարտեզին հովանոցը, և հոն կ'ըստատէ որ իր գործոյն վերջին որոշում մը տրուի : Սիլիւան հիմա իր իշխանութեանը երկիրը դառնալուն կամ չի դառնալուն վրայօր տեղեկութիւն ստանալու բան մը չի կայ, բայց ինչ որ է նէ՝ կառավարութեանը հաշիւը տալու համար տակաւին երկար առաջ Դէհրան մտալու կը պարտաւորի :

« Պարսից Հասին անձնական բժիշկն է Պ. Քրէթէ, աղբաւ ֆռանսըղ, երկու տարի է որ Հասը իր առողջութիւնը ասոր խնամոյն յանձնած է, և շատ աղէկ է առողջութեան կողմանէ : Պարս սրղի կառավարութիւնը ասոր այս վարպետութիւնը ընելով լեւոյն փոխ քուստ ատոմանին պատ-

ուսոյ նշանը խրկեց . և քաղաքիս բնակիչները ասոր վրայ շատ ուրախութիւն ցըցուցին : Չիւնեբուն օրերը Շահը որսի ալ ելաւ Քէնտ և Տուրապ ըստ աւած տեղերը , և շատ որս բերաւ հետը :

« Սուսերը կապուց ծովուն հարաւային ջուրերը ոտք կոխեցին , և լըւերատե կողմէն մէջ հիււանդանոց մը և բանի մը համբարանոց (մաղաղա) շինեցին , իրենց նաւախուժքին պէտք եղած , և փոխանակութեան յարմար բաներ հոն գնելու համար : Լսեն մը կայ որ այս բանս եղած է . և ինկիլիզները կ'երեւի որ ասոր վրայ կը խորհին : Պ . Լապոզ , որ ինկիլիզն կողմէն հիւսարատս կը նստէր Քէհրան , Լոյեմբեր 2 ին լոգէրապատ գնաց , և այս բաներս գիտելու և աղէկ տեղեկութիւններ առնելու համար ժամանակ մը հոն պիտի կենայ : Սոսերս ինկիլիզն գեսպանին կողմէն ուրիշ մըն ալ գնաց ասոր քով , և ետ դառնալուն քանի մի օր ալ Սաղանատ բան կենալէն ետքը Քէհրան եկաւ :

« Խօրասանու ճամբաներն ալ ուրիշ ճամբաներուն պէս գոյցուած ըլլալով՝ պատերազմին վրայօք լուր մը չուներմք : Բայց հաւանական կ'երեւի որ , քանի որ Ղաֆէր Քուլի խանը Պուշուրտ բերդը կոխելու եկաւ , և Սուհամմէտ լի խանը պատերազմին մէջ մեռաւ նէ՛ր ամէն բան հանդարտ է : Լոտոյց կերպով մը կը խօսուի թէ անկեց ետքը մոտերս նոր կ'ելաւ մըն ալ եղած է . բայց սուլի հաւանական կ'երեւի թէ այն յարձակումէն ետքը ապստամբները ետ քաշուած ըլլան թիւրքմէնիս տանի անապատներուն մէջ . և Շահին զօրքը իրենց ձմերույը մտած ըլլան :

« Լաֆ Տէվլէթին չորրորդ տղան Սուհամմէտ լի խանը , որ Ղային վիճակին ալ կառավարիչ էր , համբաւ եղած էր որ հիմայ այն տեղի կառավարիչ չէ . Լաւաուլլահ Լիմրին տղայքը այն երկիրը ասոր ձեռքէն հաներ են : Լյոս համբաւը ստուգուելու : Կուուց մէջ կատարեալպէս յաղթուելէն ետքը Հէրազ փախեր է Լյար Սուհամմէտ խանին քով . այն ալ սիրով ընդունեց է զինքը :

« Կըլմէն որ Ֆուսուրդի կառավարութիւնը բաւ նստիրական և բնական տեղեկութիւններ ժողովուրդ համար այս կողմերս խրկեց է Պ . Հոմմէր տը Հէլ երեւելի գիտնականը . և աչքերնիս ծամբան է : Կըլմէն որ իր ճանապարհորդութիւնը մինչեւ Հէրազ պիտի չարունակէ . բայց իմ խելքըս չի կարեր որ այս անգամիս այս մտքիս վրայ հաստատ կենալով զինքը ծանր վախճանեալ մէջ ձգէ » :

ԼՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

ԳԱՂԱՒԱՆ : Սպանիայի տէրութեան կողմէն փարիզ նստող դեսպանը Պ . Լամարգինին քովն ելաւ թաղով իր տէրութեան խրկուած թուղթ մը կարգաց . որով Սպանիայի կառավարութիւնը կ'ըսէ որ Ֆուսուրդիները թագաւոր ունեցած տոննին (Սպանիա և Պաւստա իրարու հետ ինչ աստիճան բարեկամութիւն ունենին նէ՛ր) հիմապէս նոր հաստատուած առժամանակեայ կառավարութեան աւտենն ալ նմանապէս Սպանիայի տէրութիւնը Սըւսանայի հասարակապետական կառավարութեան հետ նոյն բարեկամութիւնը պիտի չարունակէ :

Ինկիլիզն Տոմէթի քովն զօրքը կը պատմէ որ Սոմերանիէի դուքսը որ Սոսանայի ելլող թագաւոր Լուի Ֆիլիքին աղան է , և դքսուհին , որ Սպանիայի վէհափառ թագուհին քոյրն է , ինկիլիզնու ապէն դուրս ելեր են . և (Սոգէնտայի ճամբով) Լեմպէտան անցեր են : Դայը , և Լոտոյցի ուրիշ քանի մը օրագիրներ ալ նոյն լուրը կը հաստատեն :

Գլեմմանիայի Լիւթաքի ըստած ազատ քաղաքներուն կառավարութեանը փարիզ նստող գործաւ կար իր կառավարութեանը կողմէն գիր տուաւ Պ . Լամարգինին . որով կը հաստատէ որ հասարակապետութեան առժամանակեայ կառավարութեան ատենն ալ յիշեալ քաղաքները Ֆուսուրդիներուն հետ ունեցած բարեկամութիւնն անխախտ պիտի պահեն :

Փարիզու Պ . Կուէն երեւելի վաճառականին տունը՝ պարտքերը վճարելու դադարեցուց և վաճառանոցը գոցեց : Լյու որովհետեւ այս տանը վրայ բազմաթիւ մարդիկ առնելիք ունէին , մեծ ամբոխ ըլլին ասոր տանն առաջը : Հաճեցան որ բարեկամաբար բանը ըմբռնալու (սուլ ընելու) նային , և առնելիք տեղերէն երկու հարիւր հոգի , որ շատ առնելիք ունեցողներն էին , և ընկերութեանը մասնակից չէին , իրենց կողմէն հինգ գործակալ ընտրեցին նոյնպէս Պ . Կուէնին ընկերութեանէն դուրս , որ պարտքերը վճարելու վրայօք հաշիւները տեսնեն :

« Սոսանայի մէջ Ֆուսուրդիներու ընկերութիւնը շատ անգամներ ունի . որոց համարները 40,000 հոգիի կը հասնի , և 500 խանութ բաժնուած են :

(Լսոնք իրենց ընկերութեանը մասնաւոր ժողովաւ տեղիներուն խանութ կ'ըսեն) : Պաւստայի մէջ այս ֆուսուրդի ընկերութեան գործածական անունն է Լաւա օմիլիս (մեծ արեւելք) : Լյոս ընկերութեան նոր կողմէն քանի մը հոգի ընտրուելով իրենց ընկերութեան նշանադրեալ հազան , եկան առժամանակեայ կառավարութեան խորհրդարանը ներկայացան , կառավարութեանը հասարակապետութեան կերպ մտնելուն վրայ իրենց ռաբախակցութիւնը և անկեղծ հնազանդութիւնն յայտնելու համար :

Պ . Քուէնիս և Պ . Կուէնի (Լաւա) ասոնք ընդունեցին . և այս ընկերութեան մեծին փոխանորդը Պ . Պէրդուան , որ ատեն մը վաճառականութեան գաղտնաւորական տոնանին նախագահն էր , ընկերութեանը կողմէն ճառ մը խօսեցաւ , գաղերնուն նպատակը յայտնելով . և նոր կառավարութիւնը սրտանց ընդունելին իմացնելով : Պ . Քուէնիս ասոր պատասխան տուաւ , և ամէնքն ալ սիրով ընդունեցին :

« Ֆուսուրդիները իրենց սահմանադրութիւնը գաղտնի պահելուն համար կասկածելի ընկերութիւն մը եղած են , և թէպէտ կ'երեւէ որ կառավարութեան բանը իրենց շատ հոգի չէ , մեծապէս հոգ տարածնին եղբայրները թիւնէն է , որ ընդհանուր ամէն մարդու վրայ տարածել կը խոտանան , ինչպէս որ արեւելքն արեւը ծագած ատենը բոլոր աշխարհը կը լուսաւորէ , և այս նմանութիւնս միշտ ամէնուն մտքին մէջ ներկայ պահելու համար Թեթ արեւելք անունն ալ իրենց սեպհականած էր , բայց միապետական կառավարութեան ատենը որ ասոնք հասարակութեան մէջ արեւելք արեւելք անունով կը ծանցուէին , որ գաղտնի ընկերութիւն ըսել է . շատ համարձակութիւն չէր տրուած ասոնց . և երբեմն ալ թէ Պաւստա և թէ Քուէնի տեղեր Լյուս պոյի մէջ ելած մասնաւոր խոսքով ինքներու պատճառ ասոնք կը կարծուէին : Վարդապետութիւննին ալ գաղտնի պահելին՝ այս կարծեացս ուժ կուտար . որովհետեւ եղբայրները թիւնէն և մարդասիրութիւնը որ իրենց ասոնք ընկերութեանը նպատակ բռնուած էր , ծածուկ պահուելու բան մը չէր . և թէպէտ գործադրութեան կողմնէն ամէն տեղ և աւտենն ալ մէջ այս երկու պատուական աղէկութեանը գէմ պահատութիւններ կը տեսնուէին , ինչպէս որ ամէն աղէկութիւններու և առաքինութիւններու գէմ ալ կան , բայց ասոր համար պէտք չէր որ ասանկ օգտակար և կենցաղային առաքինութեանց պաշտպան կեցողները իրենց ի գործ դրնելու կանոնները ծածուկ պահեն , և իրենց ընկերութեանը մէջ մտնողներին լոկ երգում՝ առնելն ալ բաւական չափով՝ փորձեր ալ ընեն վրան . և երբ տեսնեն որ ընկեր ըլլալ ուղղ մարդը ներքութեան չգիտնալով գաղտնիքը գուրս հանելու վրտանգ լըլլայ , անկող մէջը ինչ չառնեն :

Լսոնք ընկերութեանը սեպհական բառերը՝ և որպէս թէ նշանին՝ սա երեք բառերս էին . աղաւթիս , հասարակութիւն . Եղբայրութիւն : Պաւստայի նոր հասարակապետութիւնն ալ այս բառերս իրեն նշան ընդունած ըլլալով՝ ասոնք կարծեցին որ կառավարութիւնը հասարակապետութեան անունով իրենց ձեռքն անցաւ . ուրախակցութեան գաղերնուն պատճառը այս էր : Ֆուսուրդիներու կանոններուն մէջ թէ որ գէշ և վնասակար բաներ կան , և հասարակապետութիւնը իրենց կարծեացը պաշտպան և իրենց մտածած գէշութիւնները առաջ տանելու գործադիր կարծեցին նէ՛ր կը համարձակեմք անելու թէ խաբուեցան . որովհետեւ Ֆուսուրդի պէս մեծ և խելացի ազգ մը այս կերպ կառավարութիւն չունենար . և չկրնար հաճիլ : 1792 թուին հասարակապետութիւնը Ֆուսուրդիներու գործածութեան խորհրդովը առաջ կ'երթար ասան մը . և ասոնց գործն էր՝ որ յանդգնեցան աստուածապաշտութիւնը անգամ վերցնելու Պաւստայէն , և յայտնի կապաղաշտութիւն խօսելու , տաճարներու մէջ քիչ քիչ (բանականութիւն աստուածուհի) առնելով իրն մը պաշտելու : Պատմութիւնները կը ցըցեն թէ ասոնց դուրս եղողը Պիլք Գոմիլան , որ Լուի Ֆիլիքին հայրն էր , այս ընկերութեան մէջն էր . և այն ատենուան հասարակապետութիւնը աղմուկով և արիւնով լեցուց Պաւստա : Բայց հիմա Պ . Լամարգին գեսպաններուն խրկած չընթերցանին մէջ , որուն վրայ անցած շաբթու ծանօթութիւն տուինք , յայտնի կ'ըսէ որ այս անգամի հասարակապետութիւնը 1792 ին հասարակապետութեանը պէս չէ . և օրագիրներուն մէջ կը տեսնուէր որ հիմապէս հասարակապետականները , թէ մեծ պաշտօնականներն և թէ զինուորները՝ կրնան յարգութիւն մը կուտան . ուստի Ֆուսուրդիներն այս հասարակապետութեան հաւանքը բաւական չըլլար մեղի կարծիք ընել տալու թէ գէշ սկզբունքներու վրայ շինուած է ասիկայ : Սիայն աս

կ'ըսեմք որ՝ թէ որ աղաւթիս և հասարակութիւն իրենց իրերու անցողի չափ մէկ գերադասն օրէնք մը չունենան նէ՛ր Եղբայրութիւնը լոկ անուն կը մնայ . աչխարհքս ալ դժոխք կը դառնայ :

ԱՆԳԱՒԱՆ : Լիւթալ շաբթու լուր մը տարածուեցաւ Կառմանիստեպոլիս , որպէս թէ ինկիլիզնու առաջ ժողովուրդը սոք ելեր է . և այն : Լիւթալ շաբթու եկող Վիեննայի սուրհանդակին բերած օրագիրներուն մէջ ասանկ բան մը գրուած չըլլալուն համար կը համարձակեմք ըսելու թէ բոլորովին սուտ է : Ինկիլիզնու պոյօք առնուած տեղեկութեան արժանի լուրերը ասոնք են :

Լոտոյց Ղոհն Սուսէլ տէրութեան նախարարաց նախագահը հիւանդ ըլլալով իր հիւանդութեան վիճակէն տոխուեր է իր պաշտօնէն հրաժարուել : Մարտի 12 ին տէրութեան առանձին խորհրդարանին մէջ ասոր վրայ խորհուրդ ըրեր են . և հոն խօսուեր է որ Լոտոյց Ղոհն Սուսէլին պաշտօնը Լոտոյց Քլաւէնտին տրուի , որ Կառմանայի փոխարքայ է :

Հասարակ ըստած անգղիացիները , որ ինչպէս կ'երեւի իրենց անունէն , սահմանադրական կանոններուն վրայօք վեճ և խնդիր մը ունին , խօսք ըրած էին որ Քէնինդըն տեղը մէկ մեծ և բազմամբոխ ժողովք մը ընեն . և այս տեղս՝ օնտայի արուարձաններուն մէջն է : Լոյեմբեր գերադասն հիւանդութիւն ունեցողները մէկ յայտարարութիւն մը հրատարակեցին , որով այս ժողովքիս ըլլալը կը խախտեն . և հրաման կ'ընեն , որ ժողովքի եկողներն ալ իրենց տեղը երթան :

Կըլմէն որ ինկիլիզնու ալ մէջ սրբան շաբթու կայ նէ իրենց կողմէն պատգամաւորներ խրկելով ապրիլ 3 ին օնտայի մէջ ժողովք պիտի ընեն :

Լյոս լուրերս առնելով մէկը՝ և ինչպէս կ'երեւի , մտածելով որ Պաւստայի այս վերջին խոսքով իւրեւնրն ալ քաղաքական խնդրներուն գէմ արդեւք գրուելէն ելաւ , մտադրեալ է որ ի հարկէ ինկիլիզնու ալ կ'ըլլէ . և այս մտադրութեան իրերու իրօք եղած հրատարակութեան է : Բրած գաւառ կաթիլներ մտքէ շատ հեռու չէ :

ԱՆՍԳՐԻՆ : Վիեննայի խոսքով իրենց վրայ անցեալ անգամի պատմածնիս մինչեւ մարտի 14 օրուան իրիկունը կը հասնին : Լյոս իրիկունը որ թղթաբերը Վիեննայէն ճամբայ կ'ըլլէր , թէպէտ քաղաքը հանդարտած էր , բայց արուարձաններուն բնակիչները տակաւին սոքի վրայ էին . հրացաններու ձայներ կը լսուէր , և սոք եկող ժողովուրդին պրած պաշտաններուն և գործարաններուն բոլոր կը տեսնուէր : Լյոս 14 օրը կայսրը տարաբնութեան աղաւթիս և աղգային պահապան զօրաց կարգաբնութիւն ընելու հրամանները տուեր էր : Լյոս երկու արտօնութիւնը հասարակութեան սիրտը հանգարտեցուցին , բայց կատարեալ ապահովութիւն մը չի տուին . որովհետեւ սահմանադրական կառավարութեան վրայօք երաշխաւորութիւն մը չի կար : Քաղաքէն անկողութիւնը վերցուեցաւ . համար տարաններուն ուսանողները և գեղացիները հանգարտութիւնը ապահովեցնելու վրայ էին . և այն գիշերը ամէն տուն ի նշան ուրախութեան ծրագաւ վառութիւն ըլլին . բայց մինչեւ յաջորդ օրը տակաւին մեծ շուկ մը կար :

15 ին Լուսուստե կայսրը հրովարտակ մը հրատարակեց , որով հետեւեալ բաները կը վճարէր .

Ա . Կրոց քննութեան գիւտեր գոցուի և խափանի :

Բ . Տարաբնութիւնը ազատ ըլլայ . բայց ազատութեանն ալ սահման դնելու համար պաշտաճաւոր օրէնքներ գրուին :

Գ . Գեղացիներուն և գետնի տէր եղողներուն մէջն յարմարութիւն ունեցող մարդոցմէ աղգային պահապան զօրք բաղկանալը սահմանուի :

Դ . Սիւստութեան ամէն գաւառներուն համար մէկ սահմանադրական օրէնք մը շինուի և հրատարակուի :

Կայսրը այս հրովարտակին մէջ կը ծանուցանէր այն ալ որ՝ աստիկ հրաման հաներ է , որ կայսրութեան ամէն գաւառներէն պատգամաւորներ խրկուին . նոյնպէս Լոյեմբեր Լիւթալի գաւառներէն ալ . և ասոնք սրբան հնար է նէ շուտով գան Վիեննա ժողովուրդին , որ սահմանադրական կանոններուն հիմնադրութիւն մը ըլլայ ասոնց խորհրդակցութեամբ . և ասոնց մէջ շատ ալ միջին աստիճանի մարդիկ պիտի գտնուին : Հրովարտակին վերջը կայսրը շնորհակալ կ'ըլլայ գեղացիներէն և հաւաքարարանի ուսանողներէն , որ իրենց հայրենացը մէկ մեծ ծառայութիւն մը ըրած եղան , որովհետեւ այս դժուարին պարագայներուն մէջ օգնեցին քաղաքական կարգը և հանգարտութիւնը պահելու :

Սէկ ուրիշ հրովարտակով մը կայսրը կը ծանու-

ցանկէ որ քաղաքական և վիճակային եկամուտներուն և ուրիշ բաներուն վերաբերեալ կառավարութեանը մէջ երեւելի փոփոխութիւններ պիտի ըլլայ, որպէս զի նոր կարգադրութիւններուն և ժամանակին պիտոյիցը համեմատ ըլլայ:

Նոյն 15 երոյրդ օրը առտուանց՝ կայսրը ժողովրդէան երեւցաւ Յովսէփ կայսեր անուամբը զրուցուած հրապարակին վրայ նայող պատշգամբէն. և ժողովուրդը տեսնելով իրենց գոհութիւնը և ուրախութիւնը յայտնելու համար ծափ զարկին: Նաեւ կէց առաջ վերոյիշեալ երկու հրովարտականները հասարակութեան ծանօթ եղած էին: Հասարակութիւնը այն հրովարտականը ստացած արտօնութիւններուն վրայ եվելօք դո՛հ ըլլալը մեծ ուրախութիւն նշաններ ցրելներով կը յայտնէր, և Յովսէփ կայսեր արձանին վրայ՝ որ հրապարակին մէջ տեղը կայանցուցած էն, ձերմակ գրօշակ տնկեցին, որ միտ բանութեան և համակամութեան նշան է:

Կէս օրէն ետքը կայսրը նորէն երեւցաւ ժողովրդէան. կառքով դուրս ելաւ, և պըտրտելով Վիեննայի փողոցներէն անցաւ. հետն ունենալով իւր եղբայրը Ֆրանցիսքո Քառլօ իշխանը, և աւելորդ անդրանիկ զաւակը Ֆրանցիսքո: Որ տեղացի որ անցաւ՝ ժողովուրդը իրեն շատ յարգութիւն տուին:

Կայսեր տուած արտօնութիւններուն վրայ Վիեննայի հասարակ քաղաքացիները իրենց կատարեալ շնորհակարարութեանը նշան մէկ թուղթ մը դրեցին. բաղմամբ և ստորագրութեամբ լեցուցին և կայսեր խրկեցին: Նոր մէջ կը յայտնէին թէ՛ որքան անկեղծ սիրով յարեալ են հիմնական կայսեր և անոր կայսերական տանը հետ, բայց կ'ըսեն, ի՜նչ բան որ մտայ լուսաւորութեան և միտաւոր յառաջդիմութեան հասարակ կը կենայ, անոնց անհաշտ թշուար մի եմք: Նոյն օրը ամէն բան հանդարտ և առաջին ատոյն ծանօթ հասած էր: Սահմանադրական օրէնքը խոտաւորուիլը, և անոր օր առաջ շինուելուն վրայ յօր արուած հրամանը հասարակութեան մէջ եղած վրդովմունքը խաղաղեցուց: 16 ին Վիեննայի խառնութեամբ բացուեցաւ, ամէն մարդ իր բանին գործին երթալ սկսան: Բայց թագաւորական զօրքը քաղաքէն դուրս էր, և ազգային պահպան զօրքն էին քաղաքին պահպանութիւնը ընդնէր:

Նոյն բաներուս ըւրբերը դուրսերը տարածուելուն պէս՝ Սահմանադրական փոխարքայ բարձրագոյն տիւր Սեփիմ Կառլ Գեորգ Սահմանադրական հետ 150 հոգի պատգամաւոր առնելով ամայս 15 ին Վիեննա մտաւ: Հասարակութիւնը մեծ սիրով և ուրախութեամբ ասիկայ ընդունեցին. կառքը քաղաքի ձիերը լուծէն հանեցին, իրենք լծուեցան, և յաղթանակով մտածի պէս տարին մինչեւ ինքուանը. ճամբու վրայ պատահողները ամէն ալ ծափ կը զարնէին, կեցի կը պօռային:

Վիեննայի պահպան զօրաց հրամանատար Վիեննայի իշխանը սպանական խօսքերով լեցուն հրամանաւոր մը հանելով հասարակութեան սիրտը շատ նեղացուց: Առտուի կայսրը շուտ մը ասիկայ պաշտօնէն հանեց, և տեղը դրու Վիեննայի իշխանը:

Վիեննայի լրագիրը՝ Վալերի մեծ գուբերն ալ պաշտօնէն զրկուիլը կը յիշէ. և թէպէտ Վալերի քո մեծ գործին պաշտօնէն ինչպէս վրայ բան չըսեր, բայց ստաց ըլլալուն երկրացութիւն չի կայ կ'ըսէ: Կատանդուալօրայ գաղտնական լրագիրը, և այս չի յիշեալն պատճառը այն է որ՝ Վալերի քո մեծ գուբերն յատկապէս մէկ մասնաւոր պաշտօն մը չի կար. թէպէտ կառավարութեան երեւելի բաներուն ամենուն մէջն ալ ձեռք ունէր:

Մարտի 14 էն ետքը կայսերական զօրքն ու հասարակութիւնը իրարու հետ կռուիլ չեղաւ. և 13 ին եղած կռիւն քանի մի մանր մունր աննշան պարագայներուն վրայ իրարմէ տարբեր բաներ կը պատմուին, բայց մեծանուններուն համարներին վրայ շատ մեծ տարբերութիւն չի կայ. 150 էն մինչեւ 200 հոգի կը զրուցուին:

Վիեննա պատահած խռովութիւնը ի հարկէ կայսերութեան ուրիշ երկիրներուն ալ օրինակ պիտի ըլլար, ինչպէս որ եղաւ ալ. Բրախ և Կոպը քաղաքները ծանր խռովութիւններ եղան: Սահմանադրական մէջ ալ հասարակութիւնը ոտք ելաւ, և անկարգութիւններ ալ եղան: Սահմանները կ'ուզէն որ իրենց երկիրը և ազգը կատարելապէս Վալերիայէն բաժնուի, ինքնիշխան ըլլայ. իրեն յառաջ օրէնքներով կառավարուի. զատ նախարարներ և զատ կառավարութեան ատեան ունենայ. կայսեր հարկատու ըլլայ և կայսրը մեծ ճանչնայ:

Մարտի 17 ին Վիեննա քաղաքը հանդարտ էր. բայց կայսերական զօրքը քաղաքէն դուրս էին տալաւ. և քաղաքին պահպանութեան զատ քօլիցիայի վերաբերեալ գործերն ալ ազգային պահպան զօրքը կը տեսնէին: Հէմբուրգն պաշտօնին այրիլը

սուտ ելաւ. բայց Լոհանիսպէրի գոնուած Սէրգէնիս իշխանին պալատին այրիլը իրաւ կ'երեւի: Քանի մըն ալ արուեստաշէն բաներու գործարաններ այրեցան. բայց հիմա ասոնք ամէն ալ անցան:

Երբ որ մարտի 15 ին կայսեր հրատարակած հրովարտականները դուրսերը իմացուեցան, Բրախ և Կոպը քաղաքները ելած խռովութիւններն ալ հանդարտեցան:

Բօլցիայի նախագահ Սէյմիցըրի կոմսը պաշտօնէն զրկուեցան զատ հրաման եղաւ որ Վալերիայի բոլոր սահմանէն դուրս ելէ: Նոյնպէս Վիեննայի քօլիցիայի տեսուչն ալ Պ. Սուլցը, պաշտօնէն զրկուեցաւ:

Կայսերական կառավարութեան հիմնական նոր ընտրուած նախարարներուն անունը տանք էն:

Քօլմարշ Կամս, նախարարաց խորհրդարանին նախագահ:

Պ. Ֆրեյման, արտաքին գործոց տեսուչ, և կայսերական տանը հոգաբարձու:

Պ. Քուպեր, եկամտի տեսուչ:

Պ. Քլեյնստուֆ, ներքին գործոց տեսուչ:

ՀՕԼԱՆՏԱ: Փարիզու ըւրբերը Վալերիայի հասած օրէն՝ վաճառականութեան գործերը և պարտուց վճարումը բոլորովին դադարեցան. վաճառականաց խորհրդարանը (պօռսան) գոցուեցաւ. և բոլոր մայրաքաղաքին մէջ ատտիկ տաքնալ և մըտաւանջութիւն մը կը տիրէ:

Տէրութեան խորհրդականները ատենէ մը ի վեր թագաւորութեան կանոններուն վրայօք սահմանադրութիւն մը չինելու կ'աշխատէին. անիկայ փետրվար 25 ին առաջարկեցին կառավարութեան: 26 ին նախարարաց մասնաւոր ժողով եղաւ թագաւորին նախագահութեամբ, և նոյն հետոյն քաղաքէն բոլոր խորհրդարանը՝ որոյ անդամները քիչ մը ատենէ ի վեր ժողոված չէին, կանչուեցան որ մարտի 7 ին նորէն խորհրդարանը բացուի և կառավարութեան վրայօք խորհուրդները առաջիւս պէս շարունակուին: Նոյն օրը կամ յօրդ օրը՝ վերոյիշեալ սահմանադրութիւնը պատգամաւորայ խորհրդարանին պիտի ներկայանայ:

ՊԵՆՏԻՔԱ: Փետրվար 26 ին տէրութեան նախարարները ժողովք ըրին ի հօգօրս փեսայիս թագաւորին նախագահութեամբ: Խորհուրդի ըստ կրեւել ատենը թագաւորը այս խօսքը ըրաւ նախարարներուն. երբ որ թագաւորութեան ինձի տըռուեցաւ նէ՛ ես իմ անձնական փառացի համար չընդունեցի. ես թագաւորութեան ետեւէ չինկայ: Ինձի ըսին որ թագաւորութիւնը իմ ձեռքս ըլլայ նէ ազգիս ազգայնութիւն կրնամ ընել. երկրիս անկարողութիւնը կրնամ պաշտպանել, և ազգն ալ այս անկարողութեանը շատ նախանձախնդիր է. ասոր վըրայ ես ալ այս պաշտօնէս չհարձարեցայ: Բայց թէ որ իմ անձն հասարակաց երջանկութեանը արգելք եղած է նէ՛ ես պատրաստ եմ թագաւորութեան յօժար կամաւ հրաժարելու. որովհետեւ միշտ փիլիսոփայի ազգով մնացած եմ թագաւորութեան վրայ:

Խորհրդական նախարարները ասոր պատասխան տուին կ'ըսեն, որ երկիրին տակաւին հասարակական կառավարութեան կարօտ չիմանար զինքը. և այն սահմանադրութիւնը որ Վեյմարի ընդհանուր ժողովրդէան փոխանորդ եղող անձինքներէ բաղկացեալ սահմանադիր ժողովքը վճռեց, որովհետեւ այս վճռողները անհուն անհամար պէլճիքացիներու կողմէ ընտրուած էին, Վեյմարի երկրին և ազգին շատ յարմար սահմանադրութիւն մըն է. որովհետեւ նոյն իսկ ազգին գործն է: Սոք հասարակականութիւն ունիմք, որովհետեւ ամէն ընդարձակ ազատութիւններ հաստատուեն երաշխաւորութեամբ տրուած են մեզի. և չեթե իր որ հասարակութեանը կարծիքը այն ըլլայ թէ մեր սահմանադրութեան մէջ փոփոխութիւն պէտք է:

ՀՈՒՄ: Սահմանայի դիպուածները լըտուելուն վրայ՝ ժողովուրդը մարտի 5 ին մէկ աղերսաւոր մը ներկայացուց կառավարութեանը. որով կը խնդրէ որ՝ խոտաւորուած սահմանադրական օրէնքը շուտով հրատարակուի: Որովհետեւ չորս կողմը ծանր դիպուածներ կը պատահին կոր: Կառավարութիւնը պատասխանեց որ, թէպէտ յատկապէս այս բաներուս վրայօք այս երկրին կառավարութեանը մէջ դժուարութիւններ կան, բայց խոտաւորուած սահմանադրական օրէնքները քանի մը օրէն կը շինուին և երեւան կ'ընեն:

ՉՈՒՆՏՏԵՐԻ: Վաշկուց ծանօթ է մեր ընթերցողներուն, որ Օւլիցիցիի գաւառներուն կամ քանդօններուն մէկը, որ է Նեօշադէլ, Բրուսիայի թագաւորին իշխանութեանը կցորդ է: Նոյն

գաւառը հիմայ ոտք ելաւ, և Բրուսիայի թագաւորին իշխանութեանէն ազատ հրատարակեց զինքը. և մէկ առժամանակեայ կառավարութիւն մը դրուաւ: Նոյն կառավարութեան կողմէն ելած վճիռները ասոնք են:

Ա. Վաճառականաց կառավարութիւնը կը հրատարակէ, որ առաջիւս իշխանական կառավարութիւնը վերցած է:

Բ. Սահմանական կարգադրութիւնը խափանուած է:

Գ. Վաճառ հասարակականութիւն անուանեցաւ. ամէն բան ժողովրդէան կողմէն և ժողովրդէան համար պիտի ըլլայ:

Դ. Վերցած կառավարութեան ատենը բռնութեան զինքն եղանակը ամէն ալ իրենց իրաւունքը պիտի ստանան նորէն. և քաղաքական բոլոր յանձնարարները վրայօք սկսուած և կախ մնացած քրէն նախկինները և գաղափարները բոլորովին ոչինչ պիտի սեպուին:

Ե. Օրէնսդիր բոլոր ժողովք միութիւնը վերցած է. գաւառին և երկրին սահմանադրական օրէնք մը չենելու համար ժողովրդէան կողմէն ազգային ժողով պիտի բաղկանայ: Նոյն սահմանադրական օրէնսդ հիմը լայնարձակ ազատութիւն պիտի ըլլայ, որ երկիրը նորոգելու և մեր գաւառացիութեան կապը աւելի ամուր բըռնելու կարող ըլլայ. ամենքս մէկ քաղաքական իրաւունք և ազատ կընթուցանեն և արուեստից վերաբերեալ յառաջադիմութեան կանոնները փոխանակաւ վայելելով. (այսինքն՝ ուրիշ քանդօններուն հետ մէկ կանոնի տակ ըլլալով):

Զ. Վիեննայի հասարակական և քաղաքական և զինուորական պաշտօնատարները առժամանակեայ են. պէտք եղած ատենը անոնք փոխելու և տեղերին ուրիշ զինելու կը նայուին:

Ը. Վատաստանական բաները որքան հարկ են շուտով առաջ երթալու կերպը մտածուի և ի գործ դրուի: Նաեւ անկեց ետքը արգարութիւնը պիտի ի գործ դրուի հասարակականութեան անուանով վճռուելով:

Ը. Վաճառականութեան վերաբերեալ պայմանադրութեանը որոնց պայմանաժամը փետրվար 28 ին ընթացած է, 20 օր ալ աւելի կը արժուի. և մինչև այս օրս մարտ 2 մնացածներուն 15 օր աւելի կը արժուի:

Թ. Փետրվար 28 էն մինչեւ մարտի 2 գաղափարական հետադարձութիւնները և քննութիւնները որ սկսած են, ոչինչ են և չեղածի պէս պիտի սեպուին այն բաներուն մէջ՝ որ զենք առնող կամ առժամանակեայ կառավարութեան գործերուն զանազան քաղաքացուց կը վերաբերին:

Ժ. Վալերիայ յօդուածայն մէջ նշանակեալ արտօնութիւնը՝ հոն յիշուած քաղաքացիներուն համար պիտի շարունակ ուժ ունենան քանի որ անոնք հասարակականութեան ծառայութիւն ընելը կը շարունակեն:

Ի Բեռլին Նեօշադէլ. 2 մարտ 1848:

ԲՐՈՒՍԻԱ: Բրուսիայի ընդհանուր լրագիրը կը պատմէ թէ՛ Վալերիայի և Բրուսիայի կառավարութեանց հրաւիրելով մարտի 25 ին Վալերիայի Տրէտտ մայրաքաղաքը բոլոր գերմանական անուանով ծանցուած իշխանութիւններէն մարդ պիտի ժողովուի, Բրեմանիայի հանդարտութեանը և օգտին հարկաւոր եղած բաներուն վրայ խորհելու համար:

Նոյն լրագրին մէջ կը կարգացուի որ՝ Վալերի քաղաքը մարտի 13 ին խռովութիւն է ելեր. անանկ որ թագաւորական զօրաց հարկ է եղեր զենքի ընդհանրացնելը: Վալերիոս գաղափարական ատենին ատենաւ կողմերը 14 ին մէկ հրամանաւոր մը հաներ են, որ այս բաներուս վրայ ցաւելով կը յորդորեն բոլոր քաղաքացիները և բարեմիտ հասարակութիւնը, որ ձեռքերնուն եկածին չափ օգնեն. որպէս զի մէկ մըն ալ ասանկ անկարգութեան չի նորոգուի:

Վեյմար բոլոր լրագիրը կը պատմէ, որ Վալերի քաղաքին երեւելիները մարտի 15 ին քաղաքացիական հետ քանի մըն ալ իրենց կողմէն պատգամաւոր զինելով մէկ աղերսաւոր մը խրկեց են թագաւորին. որուն մէջ յարգական բայց հաստատուն խօսքով կ'ուզէն այս հետեւեալ արտօնութիւնները: Տրագաւորութեան ազատութիւն, ընտրութեան օրէննայ աւելի լայնարձակ մէկ հիմն մը. սահմանադրական օրէնսդ ետեւէ ետեւ բացուիլը և ազատութիւններուն շատնալը. կառավարութեան խորհրդականաց ժողովուած և բան մը խորհած ատեն նին պարզապէս կողմերուն շատութիւնը քիչութիւնը նայելը, (առանց նայելու թէ իւրաքանչիւր կողման մարդիկ ո՞վ են). գաղափարական քննութիւններուն (մոլորականներուն) յայտնի ըլլալը, և երգուեալ գաղափարները դրուիլը. և կրօնական գաւառ

